

КОРОНАВІРУС І НІМЕЦЬКА МОВА

Наталія Романова

доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри німецької та романської філології,
Херсонський державний університет, Україна
e-mail: vissensvelt@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-7444-3811>

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено німецькомовним неологізмам, що позначають реальні та поняття коронавірусної пандемії в період березня 2020 року дотепер. Хвороба хоч і не страшна, але її наслідки непередбачувані. Німеччина чинить гідний опір невидимому ворогові, що проник у всі сфери буття та кардинально змінив його. Світ не лише поділився на дві частини: до та під час хвороби, а й поставив людину – венець Природи – перед складним вибором: бути чи не бути біологічній формі. Інакше кажучи, поведінку людини необхідно трансформувати, зорієнтувати на реальну плідну співпрацю щодо підвищення рівня щастя на всій планеті Земля. Ковід, очевидно, є тим пусковим механізмом, що допоможе збалансувати духовне й бездуховне, матеріальне й ідеальне, моральне й аморальне, інтелектуальне й емоційне, або навпаки, фізично знищити «зіпсований продукт», яким є сучасне людство. Все це свідчить про актуальність вибору теми реферованої статті. Семантична невизначеність німецькомовних номенів із коронавірусним значенням, фрагментарність наукових розвідок зумовлюють необхідність подальшого всебічного аналізу феномену. Актуальність роботи вбачаємо також у загальній спрямованості модерної лінгвістики на розгляд особливостей формування лексичного значення неологізму. Неологізм тлумачимо тут у вузькому розумінні – як результат номінативного процесу нових понять навколишнього світу на часовій вісі. Виокремлено семантичні підтипи аналізованих неологізмів, запропоновано їхню класифікацію за тематичною ознакою, з'ясовано сильні й слабкі ланки загального розвитку лінгвостільності, доведено дуальність соціально-психологічної поведінки етносу, а також реконструйовано його емоційно-оцінне ставлення до коронавірусної пандемії.

Ключові слова: коронавірус, неологізм, семантичний підтип, синоніми, тема.

Вступ. З початку березня 2020 року й дотепер увесь світ переживає тривогу, стрес, страх, розпач, депресію і навіть паніку. Емоційне напруження зумовлене загадковою інфекційною хворобою – коронавірусом, яку ВООЗ оголосив пандемією (гр. *πανδημία* «весь народ»). Більшість країн увели жорсткий карантин (іт. *quarantena* < *quarantagioni* «сорок днів»), що тривав місяці, потім карантин послабили через економічну кризу, що зумовило новий стрибок захворюваності й смертності. Не можна не враховувати ще одну обставину – вірус мутує. З'явилися такі варіанти, як-от: британський, південнобританський, південноафриканський, бразильський. Ці варіанти є результатом більш детальних і глибоких наукових досліджень.

Специфічного лікування від COVID-19, так учені називають вірус, поки не існує. Красномовним фактом лишається те, що коронавірус уплинув на всі сфери людського життя в тому числі й на мову (Бабелюк, Дідух, 2020:5). Він став «новим продуктивним джерелом неологізмів», «інструментом, за допомогою якого люди висловлюють свої переживання» (Сандига, Свиридюк, Романчук, 2020:118). Оскільки кожна мова неповторна й самобутня, є основою «духовності

народу», «підмурком існування нації» (Пономарів, 2017:10), дослідження її неологізмів завжди перебуватимуть на передньому плані.

Проблему неологізмів досліджували лінгвісти різних шкіл і напрямів (І. Барц, О. М. Білоус, П. Браун, Г. Буссман, В. Г. Гак, Г. Ельзен, Ю. А. Зацний, Н. Ф. Клименко, Л. А. Ковбасюк, В. Лі, С. В. Розен, О. А. Стишов, В. Тойберг, В. Флейшер, Т. Шіппан та ін.). Йдеться більшою мірою про словотвірні, лексико-семантичні, функціональні, стилістичні, зіставні тенденції. Щоправда, є окремі наукові розвідки присвячені критеріям ідентифікації нових слів (Гладка, 2009; Ладоня, 2018).

Незважаючи на презентабельність наукової спадщини, німецькомовні неологізми, пов'язані з коронавірусною пандемією, перебувають дотепер на периферії. Отож важливо висвітлити надзвичайну подію в житті людства загалом і німецького етносу зокрема, репрезентувати ставлення до неї лінгвостільності (Володина, 2021).

Новизна роботи визначається тим, що в ній вперше відображено повну картину становлення і розвитку неологізмів, пов'язаних з коронавірусною пандемією (далі – неологізми) в Німеччині 2020 – початку 2021 років, у межах якої виокремлено десятки семантичних підтипів, згрупованих тематично. Класифіковані неологізми репрезентують обсяг і ступінь новизни знань етносу про коронавірусну пандемію впродовж календарного 2020 – початку 2021 рр. Новим є також прогнозування появи неологізмів – маркерів другої чи третьої хвилі коронавірусної пандемії.

Мета та завдання дослідження. Мета студії – окреслити семантику неологізмів німецької мови 2020 – початку 2021 років.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- уточнити поняття «неологізм»;
- визначити семантичні підтипи неологізмів;
- класифікувати феномен за тематичною ознакою.

Матеріали та методи дослідження. Джерельну базу дослідження становлять 265 інноваційних елементів, відібрані методом суцільного вибирання з дигітального тематичного німецькомовного словника DWDS-Themenglossar (2021). За своєю структурою цей словник практично ідентичний паперовим тлумачним словникам DUDEN, WAHRIG: реєстри розміщено в алфавітному порядку, виділені графічно (шрифти: синій, чорний, темно-сірий, світло-сірий, жирний, звичайний, реєстр підкреслено), мають граматичну, лексичну та стилістичну характеристики, а також умовні позначки зокрема дужки та чорні кола в дужках і без. Дужки диференційовано на два різновиди: круглі й квадратні. Круглі дужки застосовуються для пояснення слова чи відтінку його значення, до прикладу: «(синій колір) *Atemmaske, die* <...> *b) [Medizin] (luftdichtabschließende) Mund und Nase bedeckte Maske mit Schlauch, der an ein Beatmungsgerät angeschlossen ist;*», маркування слова або його частин, що є факультативними «(синій колір) *Balkonien, Substantiv [umgangssprachlich, scherzhaft, gelegentlich ironisch] der eigene (синій колір) *Balkon (1) bzw. die eigene Wohnungsort, andeman unter Verzicht auf (weite) Reisesen ein Urlaub verbringt*» та нумерації значення слова, квадратні дужки використовуються для подання сфери вживання мовної одиниці [Gesundheitswesen] «охорона здоров'я» та напряму руху читання [nachoben]*

«нагору, вгору», чорні кола в круглих дужках маніфестують синонімічність, без дужок репрезентують функції реєстру та його стилістичні особливості.

Аналізовані словникові параметри розширює полісемія, тобто є вказівки щодо функціонування терміна або слова в прямому й переносному значеннях.

До основних недоліків цього словника належать: анонімність автора/-ів, відсутність контекстуальних ілюстрацій, відкритість словникових статей та постійне оновлення у межах програмових вимог комп'ютера (Пожарицька, 2017:74).

Загалом, будова DWDS-Themenglossar перегукується з лексикографічними параметрами, що використовуються в такого роду літературі (Купріянов, 2008).

Методологічну основу пропонуваного дослідження формують ідеї порівняльно-історичного мовознавства (В. фон Гумбольдт), неолінгвістики (В. Пізані, Дж. Бонфанте), соціолінгвістики (Ф. де Соссюр, Ю. А. Зацний), когнітивної лінгвістики (А. Вежбицька, С. А. Жаботинська, О. С. Кубрякова). Застосовано загальнонаукові та спеціальні лінгвістичні методи. Необхідну інформацію про семантику коронавірусу отримуємо через гіпотетико-дедуктивний, структурно-семантичний, логіко-семантичний, описовий методи та прийом кількісного аналізу.

Результати та дискусія. Дослідження емпіричного матеріалу здійснюємо з позиції вузького розуміння поняття «неологізм», а саме як результату номінативного процесу нових понять навколишнього світу на часовій вісі (Fleischer, Barz, 1975:9).

Хоч термін *неологізм* (гр. *neos* «новий» + *logos* «слово, поняття») і є класичним, він має ряд синонімів, як-от: «інновація» (лат. *innovatio* «оновлення, зміна»), «новоутворення», «нове слово», «новотвір», «новітнє слово», «новолексема», появу яких інтерпретують через методологічну базу (Мащенко, 2011:4) та предмет вивчення (Ковбасюк, 2018:85).

Синоніми, як відомо, єознакою «багатства мови» (Зубков, 2009:300), що «дає змогу зробити мовлення «красивим», виразним» (Лебедева, Лебедева, 2016:44). Крім того, синоніми слугують засобом точного вираження думки (М'ягkota, 2014:132) або певної емоції (Зелінська, 2008:191). Вони «є одним із джерел формування й удосконалення термінологічної системи» (Красножан, 2008:222). З іншого боку, синоніми вказують на неусталеність поняттєво-теоретичного апарату (Махачашвілі, 2008:35),

Багатогранність феномену зумовлює появу різних класифікацій у тому числі лінгвістичні, стилістичні, онтологічні (Волкова, 2019:113–115). У нашій роботі дотримуємося структурно-семантичної класифікації, запропонованої німецькими лінгвістами другої половини ХХ століття:

– нові слова (*Neulexeme*), тобто ті, що вперше з'явилися у мові та мають нову форму й нове значення;

– нові значення (*Neubedeutungen*), тобто ті, що змінили свій зміст у результаті пізнавального процесу в певний проміжок часу;

– нові формативи (*Neuformative*), тобто слова з новою формою і модифікованим (зміненим) значенням (Herberg, 1988:109). Отже, неологізм апелює до звукової оболонки, сигніфікату й денотату, опосередковується емоційною оцінкою з лінійкою «позитив – негатив».

Якщо звернути увагу лише на функції слів *Corona*, *Virus* і *Pandemie*, то можна окреслити два вектори їхнього розвитку: термінологічний (порівн.: *Virus* (лат.

virus «отрута») – біологічний, медичний терміни, *Pandemie* – медичний термін) і функціональний (порівн.: *Corona* (лат. *corona* «вінець») – розмовний стиль). Термінологічний вектор розвитку співвідноситься з понятійною системою певної науки чи її галузі, функціональний – позначає наукове поняття, окреслює сферу наукової комунікації, акцентує національну наукову традицію або специфіку (Іщенко, 2002: 10–12).

Виходячи лише зі словотворчих потенцій цих слів, можна констатувати як їх відносну **продуктивність** (6,04%): модель іменник1 + іменник 2 *Corona-Abitur*, *Corona-App*, *Coronabond*, *Coronademo*, *Coronaferien*, *Coronaimpfstoff*, *Coronakabinett*, *Coronakrise*, *Coronaparty*, *Coronaradweg*, *Coronasunder*, *Coronasunderin*, *Coronavirus*, *Pandemieplan*, *Virusinfekt*, *Virusinfektion*, так і **непродуктивність** (2,26%): моделі: іменник1 + іменник 2 + іменник 3 *Corona-Tracing-App*, іменник1 + дієслово + іменник 2 *Corona-Warn-App*, іменник + прикметник *coronafrei*, *coronaviral*, іменник + суфікс - *zidviruzid*, конверсія: прикметник → іменник (перехід прикметника в іменник або субстантивація) *Viruzid*.

Продуктивність або **непродуктивність** моделі тлумачимо тут як кількісну ознаку схеми творення слів у межах того самого словотворчого типу. Словотвірний тип із незамкненим рядом похідних і поповненням новотворів називаємо продуктивним і навпаки, словотвірний тип, що утворює кількісно обмежену групу слів, розглядаємо як непродуктивний.

Впадає у вічі зсув у світосприйнятті: Об'єктивна реальність трансформується у віртуальну, в річищі якої з'являються нові норми й цінності, формується новий образ людини та людства. В цьому контексті неологізми є дієвим механізмом об'єктивації нової реальності та експресивним засобом зображення реалій навколишнього світу.

Спостереження над корпусом неологізмів показує (DWDS-Themenglossar, 2021), що їх семантичні підтипи досить розмаїті. Ієрархія семантичних підтипів відповідає алфавітному критерію неологізмів, максимальна кількість ілюстрацій через обсяг статті становить три випадки: 1) **терміни** (лат. *terminus* «межа») 1.1 медичні *asymptomatisch*, *Atemmaske*, 1.2 технічні *Bewegungsdatum*, *Corona-App*, 1.3 наукові *evidenzbasiert*, 1.4 математичні *Exponentialfunktion*, *Exponentialkurve*, 1.5 профільні *Fallzahl*, *Kontakt*, 1.6 біологічні *Grundvermehrungsrate*, 1.7 соціологічні *Hausstand*, 1.8 галузеві *Immuninsuffizienz*, *Intubation*, 1.9 політичні *Katastrophenfall*, 1.10 економічні *Personaldecke*, 1.11 промислові *Produktionseinbruch*, 1.12 статистичні *RQ-Wert*, 1.13 психологічні *resilient*, *Resilienz*, 1.14 фармакологічні *Infektiologin*; 2) **терміни + специфічний мовний код** *Ausstiegsszenario*, *Geisterspiel*; 3) **дія**, спрямована на об'єкт (потенційного носія хвороби) *absondern*, *desinfizieren*; 4) **засоби** а) гігієни *Aerosol*, *Alltagsmaske*, б) санітарії *Desinfektionsmittel*, *Desinfektionsspray*, в) індивідуального захисту *Gesichtsmaske*, *Gesichtsschutz*, *Gesichtsvisier*, д) боротьби з вірусами *Viruzid*; 5) **функціональний стиль + стилістичне забарвлення** *Balkonien*; 6) **обмеження** а) пересування *Ausgangsbeschränkung*, *Ausgangssperre*, б) процесуальності *Containment*; 7) **об'єкт** *Absonderung*, *Abstandsregel*; 8) **функціональні помешкання** *Abstrichzentrum*, *Intensivpflegestation*; 9) **методика, профілактика** *Beatmungstherapie*, *Desinfektion*, *PCR-Methode*; 10) **меблі** *Beatmungsplatz*, *Intensivplatz*; 11) **гроші**

Beitragsruckerstattung, Kurzarbeitergeld; 12) **зміна** локалізації особистості *Cocooning*; 13) **функціональний стиль** а) розмовний *Corona*; 14) **тропи** а) метонімія *Corona*, б) метафора *Epizentrum, Lockerung*; 15) **освіта** *Corona-Abitur, Durchschnittsabitur, Schulöffnung*; 16) **час** *Coronaferien, Kurzarbeit, Kindergartenschließung*; 17) **заперечення** *coronafrei*; 18) **ліки** *Coronaimpfstoff, Impfserum, Impfstoff*; 19) **різка зміна стану речей** *Coronakrise*; 20) **відпочинок** *Coronaparty, Coronaradweg*; 21) **суб'єкт** (негативний сенс) *Coronasänder (-in), Impfgegner*, (позитивний сенс) *Krisenmanager (-in)*; 22) **джерело** візуалізації *Dashboard*; 23) **ступінь** поширення інфекції *Durchseuchung*; 24) (специфічний) **одяг** *Einmalhandschuh, Einweghandschuh, Schutzkleidung*; 25) **число** *Epidemie, Fallzahl, Todesrate*; 26) **емоції** а) негативні *Existenzangst*; 27) **план** діяльності *Exit-Strategie, Notprogramm, Tracing-App*; 28) **оцінка** *explosionsartig, Neuinfektion, Neustart*; 29) **кордон** (позитивний сенс) *Gabenzaun, Grenzkontrolle, Spendenzaun*; 30) **органи влади** *Gesundheitsamt*; 31) **поведінка** (негативний сенс) *Hamsterkauf*; 32) **речові докази** *Handytracking*; 33) **форма** діяльності *Homeoffice, Homeschooling, Mobilarbeit*; 34) **етикет** *Hustenetikette, Niesetikette*; 35) **заходи** щодо збереження здоров'я а) практичні *Hygiene, Hygienemaßnahme*, б) профілактичні *Reisewarnung*, в) «динамічні» *Rückholaktion*; 36) фізичний **стан** (негативний сенс) *Immunschwäche*; 37) **наука** *Infektiologie*; 38) **рух** *Infektionswelle*; 39) **заборона** *Kontaktsperre, Kontaktverbot*; 40) **професія** *Laborarzt, Laborärztin*; 41) **хвороба** *Lagerkoller, Vorerkrankung*; 42) **обов'язок** *Maskenpflicht*; 43) **сукупність** *Massentest, Pharmaunternehmen*; 44) віртуальні **покупки** *Onlineshopping*; 45) **простір** (негативний сенс) *Risikogebiet*; 46) **воля** *Selbstisolierung, Selbstquarantäne*; 47) **самодостатність** *Selbstständige, Soloselbstständige*; 48) офіційне **блокування** роботи *Shutdown*; 49) **дистанціювання** *Sicherheitsabstand, Social Distancing*; 50) **мова, мовлення** *Webinar*.

На тлі сказаного очікуваними постають синоніми, наприклад: неологізм *Behelfsmundschutz* функціонує паралельно з неологізмом *Behelfsmaske*, технічний термін *Corona-Tracing-App* заміщує терміни *Tracing-App* і *Corona-App*, семантика неологізму *Einreisesperre* збігається із семантикою неологізму *Einreiseverbot*, позичене з італійської мовислово *Influenza* тотожне *Grippe*, запозиченому з французької мови, неологізм *Niesschutz* співвідноситься із неологізмом *Spuckschutz*, неологізм *Spendenzaun* подібний неологізму *Gabenzaun* тощо. На жаль, у цитованому словнику не сказано, чи є між наведеними й іншими синонімами значеннева або нюансова різниця.

Візьмімо, до прикладу, синонімічні неологізми *Vakzine, Vakzin* і *Impfstoff*.

Здається, між ними не має ніякої значенневої різниці. Звернення до етимології позичених слів дає змогу стверджувати той факт, що латинське *Vakzine* і його фонетичний варіант *Vakzin* ґрунтується на тваринній основі («коров'ячий») (Ehrlich, 1976:378), грецьке *Impfstoff* – на рослинній, відповідно («окулірувати (рослини)») (KLUGE, 1999:396). Не знаючи цих нюансів, вживаємо аналізовані лексеми як абсолютні синоніми чи дублети. Для людини ж склад вакцини може мати як позитивні, так і негативні наслідки.

Синонімічний ряд *Sterblichkeitsrate* «смертність» охоплює неологізми *Mortalität* і *Mortalitätsrate*, в семантичній структурі яких виокремлюємо семи 'смертний (іменник)', 'людина', 'тлінний', 'тимчасовий'. Ці семи

реконструйовано на основі латинського полісемічного іменника *mortalitas* «1) смертність; тлінність, тимчасовість; 2) смертні люди, рід людський» (Латинсько-руський словарь, 1961:433). Очевидною є евфемізація або табування поняття. Евфемізація (гр. *euphemismos* «добре говорю») тотожна процесу заміни слова або виразу з грубим або непристойним змістом на слово або вираз з нейтральним відповідно (Баранова, Плетенко, 2019:100), табування (полінез. *tabu* «священний, заборонений») еквівалентне забороні й обмеженню вживання слова або виразу. При цьому порушення табу суворо карається елітою (Фрейд, 2007:22–27).

«Неприємний» зміст німецького композита *Sterblichkeitsrate* нейтралізують позиченим дериватом *Mortalität*, що стає словотвірною основою комбінованого композита *Mortalitätsrate* (лат. *mortalitas*+ нім. *Rate* зі значенням «темп (зростання)» (Müller, 2012:492). Неологізм *Videoschalte* є жаргонізмом і водночас синонімом *Videoschaltung*, поява якого зумовлена позиченим з англійської мови іменниковим композитом *videoconference* «відеоконференція». Останню мислять як різновид телекомунікаційних технологій, «що забезпечує двосторонню передачу, обробку, перетворення та представлення інтерактивної інформації на відстані в режимі реального часу за допомогою апаратно-програмних засобів обчислювальної техніки» (Відеоконференція, 2021). Тобто стилістично нейтральний композит *Videoschaltung* переосмислюють з психолінгвістичної позиції: лексема стає емоційно забарвленою, експресивною, пейоративною.

Згідно з генезою, аналізовані неологізми кваліфікуємо на три основні групи: **питомі, запозичені, комбіновані**. Питомі неологізми утворені з німецькомовного матеріалу за допомогою а) словоскладання *Abstandsregel* (*Abstand* + *-s-* + *regel*), *Ausgangsverbot* (*Ausgang* + *-s-* + *verbot*), *Einreisesperre* (*Einreise* + *sperre*), б) аусловислення значення *hamstern, hochfahren, null, v*) абрєвіації *Munaschu* (*Mund-Nase-Schutz*), запозичені неологізми перенесені з інших мов (англ.) *Cocooning, Containment, Dashboard* (детальне висвітлення проблеми трапляється в працях Й. Айдуковича, І. К. Білодіда, І. Ворда, Д. Джоунза, М. П. Кочергана, Л. П. Крисіна, А. Сміта та ін.), комбіновані неологізми утворені з питомих та запозичених елементів шляхом а) словоскладання *Bewegungsdatum* (нім. *Bewegung* + *-s-* + лат. *datum*), *Gesichtsmaske* (нім. *Gesicht* + *-s-* + фр. *maske*), *Handhygiene* (нім. *Hand* + гр. *hygiene*), б) суфіксації *coronisieren* та/або абрєвіації *AHA* (*Abstand* + *Hygiene* + *Alltagsmaske*), *Munamaske* (*Mund-Nase-Maske*).

Відповідно до семантики аналізованих неологізмів, можна з певним застереженням стверджувати, що коронавірус налякав німців до смерті (*Existenzangst*), вони чітко дотримуються гігієнічних (*Einweghandschuh, Gesichtsvision, Hündedesinfektion*) і соціально-психологічних правил (АНА), у побуті поводяться як ірраціонально – скуповують у магазинах товари першої необхідності великими партіями зокрема борошно й туалетний папір (*Hamsterkauf*), складаючи їх удома на випадок чергового «апокаліпсису» (*hamstern*), так і раціонально – замовляють товари в онлайн-магазинах (*Onlineshopping*), спілкуються в телефонному й скайповому режимах (*Videoschalte*). Допомогають нужденним (*Gabenzaun, Spendenzaun*), відпочивають більшою мірою в колі родини (*Coronaparty, Balkonien*) та на природі (*Coronaradweg*). Освоїли нові професії – лікар-лаборант (*Laborarzt*,

Laborärztin), інфекціоніст (Infektiologe, Infektiologin), започаткували нову галузь медицини – інфектологію (Infektiologie), поповнили термінологію медицини і її галузей, техніки, науки, математики, біології, соціології, політики, економіки, промисловості, статистики, психології, фармакології.

Головними рисами є професійно-наукове планування життя і безпеки громадян (Exit-Strategie, Massentest, Zivilschutz), адекватна оцінка ситуації керівництвом країни (Grenzkontrolle, Lockdown) та зворотний зв'язок. Планують насамперед освіту (Corona-Abitur, Homeschooling), виховання (Kindergartenschließung, Kita-Schließung), роботу (Homeoffice, Kurzarbeit, Mobilarbeit), відпочинок (Coronaferien), спорт (Geisterspiel), соціалізацію й економіку, оцінку реалізують череззвербальний (Immunantwort), невербальний (Hustenetikette) або комбінований (Coronasünder, Coronasünderin) рівні, зворотний зв'язок забезпечує відносно нормальне функціонування лінгвоспільноти в екстремальних умовах життя. Сюди додається і часткове подолання економічної, політичної та освітньої кризи, що свідчить про стабільність влади, її виважену політику, якість господарювання в країні. В цьому контексті коронавірус стає своєрідним механізмом перевірки людського ресурсу на міцність і гнучкість, емоційну стійкість і вразливість.

Загалом, ставлення німців до коронавірусної пандемії негативне.

Враховуючи багатопланову парадигму семантичних підтипів неологізмів, пропонуємо згрупувати її тематично. Йдеться про п'ять тем: «Навколишній світ», «Людина», «Культура», «Знання», «Економіка». Звичайно ці теми мають до певної міри умовний характер, оскільки між ними не можна чітко провести вододіл, їх існування не автономне, вони перетинаються, що детерміновано як мовними, так і позамовними чинниками.

Обсяг кожної з цих тем різний, наприклад: Тема «Навколишній світ» має найбільш розгалужену структуру, релевантна 21 семантичному підтипу: 6), 7), 8), 10), 12), 16), 19), 22), 23), 25), 27), 29), 30), 32), 35), 38), 39), 43), 45), 48), 49), тема «Людина» має помірно розгалужену структуру, вона охоплює 15 семантичних підтипів: 3), 4), 18), 20), 21), 24), 26), 28), 31), 33), 36), 40), 41), 42), 44), 46), 47), тема «Культура» характеризується відносно нерозгалуженою структурою, що включає в себе 6 семантичних підтипів – 5), 13), 14), 17), 34), 50), до неї додається й тема «Знання», в структурі якої реалізовано 5 семантичних підтипів – 1), 2), 9), 15), 37) і, зрештою, тема «Економіка» є найменш розгалуженою структурою, вміщує лише один семантичний підтип – 11).

Непропорційність уваги до зазначених вище тем віддзеркалює значущість і пріоритетність одних проблем і другорядність інших. Звідси випливає, що слабкими ланками розвитку лінгвоспільнотив період коронавірусної пандемії є проблеми навколишнього світу та людини, сильними – економіка, знання та культура. Якщо наші думки викликають полеміку, то ми своєчасно порушили актуальну проблему. Сподіваємось, що вона стане поштовхом для інших дослідників, оскільки тривалість цієї хвороби є відкритою.

Передбачають, що коронавірусна пандемія триватиме кілька років. При цьому загинуть щонайменше 15 млн., щонайбільше – понад 68 млн. осіб. Американський епідеміолог Джастін Леслер прогнозує нормалізацію життя після вакцинації чи імунітету до цього вірусу, на думку іншого науковця – Тома Фрідена, загинуть мільйони американців у США. В свою чергу, професор медицини Пол Хантер

(Східна Англія) обстоює ідею ослаблення вірусу в кінці червня та його нову активність у листопаді у вигляді сезонного грипу (Українська правда, 2021). Отже, неологізми, пов'язані з коронавірусною пандемією, як уже зазначалось на початку студії, будуть лишатися на передньому плані ще невизначений час.

Висновки. У ході дослідження було зроблено висновок, що коронавірусна пандемія є одним із дієвих позамовних чинників розширення, поповнення, збагачення і зміни словникового складу літературної німецької мови. Формування неологізмів, пов'язаних із корона вірусною пандемією, ґрунтується на питомій і запозиченій лексиці або їхньому комбінуванні. Семантичні підтипи феномену характерні майже для всіх сфер господарювання. Тут простежуємо дві основні тенденції: тенденцію до суцільного поширення неологізмів, пов'язаних з коронавірусною пандемією, в певній галузі та тенденцію до селективного поширення, відповідно. Домінантними механізмами семантичної деривації неологізмів, пов'язаних із коронавірусною пандемією, є метафора, метонімія й гіперо-гіпонімічні включення. Для певної частини аналізованого об'єкту характерними є прихована інтернаціоналізованість та синонімічність.

Перспективу подальших розвідок мислимо в зіставних дослідженнях неологізмів, пов'язаних з коронавірусною пандемією на матеріалі споріднених (німецька, англійська) і неспоріднених (німецька, українська, російська) мов, а також у виявленні лексико-семантичних та фразеологічних особливостей німецькомовних неологізмів.

ЛІТЕРАТУРА

Бабелюк О. А., Дідух Л. І. Способи творення неологізмів на позначення явищ COVID-19 в англomовному епідеміологічному дискурсі. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис», 7.2020. С. 5–12. DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-7.1>

Баранова С. В., Плетенко К. П. Лінгвістичні проблеми ідентифікації евфемізмів як мовного феномену. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія, 21. 2019. С. 99–104. DOI 10.34079/2226-3055-2019-12-21-99-104

Відео конференція (Вікіпедія). URL: <https://uk.m.wikipedia.org> (дата звернення: 19.01.2021)

Волкова С. Г. Неологізми у сучасній англійській мові на прикладі мови в інтернет-ресурсів. Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Філологія, 21. 2019. С. 112–116. DOI 10.34079/2226-3055-2019-12-21-112-116

Володина Э. В немецком языке появились новые слова. URL: <https://m.dw.com> (дата звернення: 18.01.2021)

Гладка В. А. Поняття «неологізм» у світлі сучасних лінгвістичних парадигм. Наукові записки. Серія «Філологічна», 11. 2009. С. 170–177.

Зелінська О. Синоніми в барокових проповідях. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика», 8. 2008. С. 187–193.

Зубков М. Г. Українська мова: Універсальний довідник. Харків: Видавничий дім «Школа», 2009. 496 с.

Иценко В. Л. Англійський багатокомпонентний економічний термін (парадигматичний та синтагматичний аспекти): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 «германські мови». Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2002. 18 с.

Ковбасюк Л. А. Новітні лексеми сучасної німецької мови (на матеріалі словника неологізмів Інституту німецької мови (IDS)). Закарпатські філологічні студії, 8, 1. 2019. С. 84–89.

Красножан Ж. Явища омонімії та синонімії в термінології. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика», 8. 2008. С. 219–222.

Куприянов С. Лексикографічна параметризація терміна в електронному словнику. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика», 8. 2008. С. 227–231.

Ладоня К. Ю. Неологізми в українській мові: сутність, визначення, принципи класифікації та функціонування. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, 36, 1. 2018. С. 38–40.

Латинско-русский словарь/сост. А. М. Малинин. Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1961. 764 с.

Лебедева Н., Лебедева А. Міжстильові і внутрішньостильові синоніми та стилістичне вживання їх. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика», 25. 2016. С. 43–46.

Махачашвілі Р. К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови в техносфері сучасного буття. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2008. 204 с.

Маценко О. В. Неологізми та okazіоналізми в німецькій мові та мовленні (1999–2010 рр.): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 «германські мови». Херсон: Херсонський державний університет, 2011. 20 с.

М'ягкота І. Синоніми та варіанти у термінології української фольклористики. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології», 791. 2014. С. 129–133.

Пожарицька О. Базова таксономія електронної літератури: роди та види. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика», 30. 2017. С. 72–78.

Пономарів О. Українське слово для всіх і для кожного. Київ: Либідь, 2017. 360 с.

Сандига Л. О., Свиридюк Т. В., Романчук С. В. Англійські неологізми коронавірусної кризи. Лінгвістичні дослідження. Харків: ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2020. Випуск 53. С. 117–126. <https://doi.org/10.34142/23127546.2020.53.11>

Українська правда. URL: www.pravda.com.ua (дата звернення: 19.01.2021)

Фрейд З. Тотем и табу (пер. с нем. А. М. Боквицков). Москва: Академический Проект, 2007. 159 с.

DWDS-Themenglossar zur COVID-19-Pandemie. URL: <https://www.dwds.de/themenglossar/Corona> (дата звернення: 18.01.2021)

Ehrlich R. (Bearb.) Kleines Fremdwörterbuch. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1976. 394 S.

Fleischer W., Barz I. Wortbildung der deutschen Sprache. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1995. 382 S.

Herberg D. Neologismen – lexikologisch und lexikographisch betrachtet. Sprachpflege. Zeitschrift für gutes Deutsch. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut, 1988. Jg. 37. H. 8. S. 109–112.

KLUGE. Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. Berlin: WdG, 1999. 924 S.

Müller V. Das grobe deutsch-ukrainische Wörterbuch. Kyjiw: Tschumatzkij Schljach Verlag, 2012. 792 S.

КОРОНАВИРУС И НЕМЕЦКИЙ ЯЗЫК

Наталья Романова

доктор филологических наук, доцент,
профессор кафедры немецкой и романской филологии,
Херсонский государственный университет, Украина
e-mail: vissensvelt@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-7444-3811>

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена немецкоязычным неологизмам с коронавирусным значением. Болезнь хоть и не страшная, но ее последствия непредсказуемы. Германия оказывает достойное сопротивление невидимому врагу, проникшего во все сферы бытия и

кардинально изменив его. Мир не только поделился на две части: до и во время болезни, но и поставил человека перед сложным выбором: быть или не быть биологической форме. Иначе говоря, поведение человека необходимо трансформировать, сориентировать на реальное плодотворное сотрудничество по повышению уровня счастья на всей планете Земля. Ковид, очевидно, есть тем пусковым механизмом, который поможет сбалансировать духовное и бездуховное, материальное и идеальное, нравственное и безнравственное, интеллектуальное и эмоциональное, или наоборот, физически уничтожит «испорченный продукт», которым является современное человечество. Все это свидетельствует об актуальности выбора темы реферируемой статьи. Семантическая неопределенность немецкоязычных названий с коронавирусным значением, фрагментарность научных исследований обуславливают необходимость дальнейшего всестороннего анализа феномена. Актуальность работы видим также в общей направленности современной лингвистики на рассмотрение особенностей формирования лексического значения неологизма. Неологизм интерпретируем как результат номинативного процесса новых понятий окружающего мира на временной оси. Выделены семантические подтипы неологизмов, предложена их классификация по тематическому признаку, выяснены сильные и слабые звенья общего развития лингвистического общества, доказана адекватность социально-психологического поведения этноса, а также реконструировано его эмоционально-оценочное отношение к коронавирусной пандемии.

Ключевые слова: коронавирус, неологизм, семантический подтип, синонимы, тема.

CORONAVIRUS AND THE GERMAN LANGUAGE

Natalia Romanova

Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor of German and Romance Philology Chair,
Kherson State University, Ukraine
e-mail: vissensvelt@gmail.com
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-7444-3811>

SUMMARY

The article deals with the German neologisms in the period from March 2020 to the present. Coronavirus although is not terrible, but its consequences are unpredictable. The world is not only divided into two parts: before and during the disease, but also put man in front of a difficult choice: to be or not to be a biological form. In other words, human behavior must be transformed, focused on real fruitful cooperation to increase the level of happiness on the planet Earth. Covid is obviously the trigger that will help balance the spiritual and the unspiritual, the material and the ideal, the moral and the immoral, the intellectual and the emotional, or, conversely, the physical destruction of the “spoiled product” of modern humanity. All this indicates the relevance of choosing the topic of the abstracted article. The semantic uncertainties of German nouns with coronavirus meaning, the fragmentary nature of scientific research necessitate further comprehensive analysis of the phenomenon. We also see the urgency of the work in the general orientation of modern linguistics to consider the peculiarities of the formation of the lexical meaning of the neologism. We interpret neologism as a result of the nominative process of new concepts of the world around us on the time axis. The semantic subtypes of the analyzed neologisms are singled out, their classification by thematic feature is offered, the strong and weak links of the general development of the linguistic community are clarified, the duality of the socio-psychological behavior of the ethnos is proved, and its emotional and evaluative attitude to the coronavirus pandemic is reconstructed.

Key words: coronavirus, neologism, semantic subtype, synonyms, topic.

REFERENCES

Babalyuk O. A., Didukh L. I. (2020). Sposoby tvorennja neolohizmiv na poznachennja javysch COVID-19 v anhlomovnomu epidemolohichnomu dyskursi [Ways of Covid-19 neologisms word-formation in English epidemiological discourse]. Naukovyj zhurnal L'vivskoho derzhavnogo universytetu bezpeky zhyttedijal'nosti "L'vivs'kyh filolohichnyj chasopys", 7. S.

5–12. [Scientific journal of the Lviv State University of Life Safety “Philological Periodical of Lviv”, 7. P. 5–12]. DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-7.1> [in Ukrainian]

Baranova S. V., Pletenko K. P. (2019). Linhvistychni problem identyfikatsii evfemizmiv yak movnoho fenomeny [Linguistic problems of identification of euphemisms as a language phenomenon]. *Visnyk Mariupol's'koho derzhavnoho universytetu*. Seriya: Filolohiya, 21. S. 99–104 [Bulletin of Mariupol' State University. Series: Philology, 21. P. 99–104]. DOI 10.34079/2226-3055-2019-12-21-99-104 [in Ukrainian].

(2021). Videokonferentsiya [Videoconference]. *Vikipediya [Wikipedia]*. URL: <https://uk.m.wikipedia.org> (date of resort: 19.01.2021) [in Ukrainian].

Volkova S. H. (2019). Neolohizmy u suchasnykh anhlis'kykh movi na prykladi internet-resursiv [Neologisms in modern English based on the Internet resources]. *Visnyk Mariupol's'koho derzhavnoho universytetu*. Seriya: Filolohiya, 21. S. 112–116 [Bulletin of Mariupol' State University. Series: Philology, 21. P. 112–116]. DOI 10.34079/2226-3055-2019-12-21-112-116 [in Ukrainian].

Volodina E. (2021). V nemetskom jazyke poyavilis' novye slova [In German have arisen new words]. URL: <https://m.dw.com> (date of resort: 18.01.2021) [in Russian].

Hladka V. A. (2009). Ponyattja “neolohizm” u svitli suchasnykh linhvistychnykh paradyhm [Concept “neologism” in modern linguistic paradigms]. *Naukovi zapysky. Serija “Filolohichna”*, 11. S. 170–177. [Scientific notes. Series “Philological”, 11. P. 170–177] [in Ukrainian].

Zelins'ka O. (2008). Synonimiya v barokovykh propoviddyakh [Synonymy in baroque sermons]. *Naukovy visnyk Kherson's'koho universytetu*. Seriya “Linhvistyka”, 8. S. 187–193 [Scientific bulletin of Kherson State University. Series “Linguistics”, 8. P. 187–193] [in Ukrainian].

Zubkov M. H. (2009). *Ukrains'ka mova: Universal'nyj dovidnyk [Ukrainian: Universal reference book]*. Kharkiv: “Shkola”. 496 p. [in Ukrainian].

Ischenko V. L. (2002). Anhlis'ky bahatokomponentny ekonomichny termin (paradyhmachny ta syntahmatychny aspekty) [English Multicomponent Economic Term (paradigmatic and syntagmatic aspects): avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04 “hermans'ki movy”] [author's ref. of thesis ... cand. of philological sciences: 10.02.04 “Germanic languages”]. Odessa: Odessa Mechnikov National University. 18 p. [in Ukrainian].

Kovbasyuk L. A. (2019). Novitni leksemy suchasnoi nimets'koi movy (na materiali slovnyka neolohizmiv Instytutu nimets'koi movy (IDS) [New lexems in Modern German (on the material of the Dictionary of Neologisms of the Institute for German language (IDS)]. *Zakarpats'ki filolohichni studii*, 8, 1. S. 84–89 [Zakarpattia philological studies, 8, 1. P. 84–89] [in Ukrainian].

Krasnozhan Zh. (2008). Yavyscha omonimii ta synonimii v terminolohii [Homonymy and Synonymy in terminology]. *Naukovy visnyk Kherson's'koho universytetu*. Seriya “Linhvistyka”, 8. S. 219–222 [Scientific bulletin of Kherson State University. Series “Linguistics”, 8. P. 219–222] [in Ukrainian].

Kupriyanov E. (2008). *Leksykohrafichna parametryzatsiya termina v elektronnomu slovnyku [Lexicographical parameter of term in the Digital Dictionary]*. *Naukovy visnyk Kherson's'koho universytetu*. Seriya “Linhvistyka”, 8. S. 227–231 [Scientific bulletin of Kherson State University. Series “Linguistics”, 8. P. 227–231] [in Ukrainian].

Ladonya K. Yu. (2018). Neolohizmy v ukrains'kykh movi: sutnist', vyznachennya, pryntsyipy klasyfikatsii ta funktsionuvannya [Neologisms in the Ukrainian language: essence, definition, principles of classification and functioning]. *Naukovy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Serija: Filolohija, 36, 1. S. 38–40 [Scientific bulletin of International Humanitarian University. Series “Philology”, 36, 1. P. 38–40] [in Ukrainian].

Malinin A. M. (ed.) (1961). *Latynsko-russkiy slovar' [Latin-Russian Dictionary]*. Moscow: Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannykh i natsional'nykh slovarey. 764 p. [in Latin & Russian].

Lebedeva N., Lebedeva A. (2016). Mizhstyl'ovi i vnutrishn'ostyl'ovi synonimy ta stylistychny vzhyvannya ikh [Interstylistic and intrastylistic synonyms and their stylistic use]. *Naukovy visnyk Kherson's'koho universytetu*. Seriya “Linhvistyka”, 25. S. 43–46 [Scientific bulletin of Kherson State University. Series “Linguistics”, 25. P. 43–46] [in Ukrainian].

Makhachashvili R. K. (2008). Linhvofilosof's'ki parametry innovatsii anhlis'koi movy v tekhnosferi suchasnoho buttja [Linguophilosophical parameters of the English Neologisms in technosphere of modern being]. *Zaporiz'hzhja: Zaporiz'kyi natsionalnyi universytet*. 204 p. [in Ukrainian].

Maschenko O. V. (2011). Neolohizmy ta okazionalizmy v nimets'kii movi ta movlenni (1999–2010 rr.) [Neologisms and Occasionalisms in German Language and Speech (1999–

2010)]: avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04 “hermans'ki movy”] [author's ref. of thesis ... cand. of philological sciences: 10.02.04 “Germanic languages”]. Kherson: Kherson's'kyi derzhavnyi universytet. 20 p. [in Ukrainian & German].

Myahkota I. (2014). Synonimy ta varianty u terminolekstytsi ukrains'koi fol'klorystyky [Synonyms and variants in the terms of Ukrainian Folkloristic]. *Visnyk Natsional'noho universytetu “L'vivs'ka politekhnika”*. Seriya “Problemy ukrains'koi terminolohii”, 791. S. 129–133 [Bulletin of National University “L'viv Polytechnic”. Series: “Problems of Ukrainian terminology”, 791. P. 129–133] [in Ukrainian].

Pozharyts'ka O. (2017). Basova taksomoniya elektronnoi literatury: rody ta vydy [Basic taxonomy of electronic literature: genera and species]. *Naukovy visnyk Kherson's'koho universytetu*. Seriya “Linhvistyka”, 30. S. 72–78 [Scientific bulletin of Kherson State University. Series “Linguistics”, 30. P. 72–78] [in Ukrainian].

Ponomariv O. (2017). *Ukrains'ke slovo dlja vsikhi dlja kozhnoho [Ukrainian word for all and for each]*. Kyiv: Lybid'. 360 p. [in Ukrainian].

Sandyha L. O., Svyrydyuk T. V., Romanchuk S. V. (2020). Anhlis'ki neolohizmy koronavirusnoi kryzy [English Neologisms of the Coronavirus Pandemic]. *Linhvistychni doslidzhennja*, 53. S. 117–126 [Linguistic research, 53. P. 117–126] <https://doi.org/10.34142/23127546.2020.53.11> [in Ukrainian].

Ukrainskaja Pravda [Ukrainian truth]. URL: www.pravda.com.ua (date of resort: 19.01.2021) [in Russian].

Freid Z. (2007). *Totem I tabu (trans. from Germ. A. M. Bokovikov) [Totem and Tabu]*. Moscow: Akademicheskij Proekt. 159 p. [in Russian].

DWDS-Themenglossar zur COVID-19-Pandemie. URL: <https://www.dwds.de/themenglossar/> Corona (date of resort: 18.01.2021) [in German].

Ehrlich R. (Bearb.) (1976). *Kleines Fremdwörterbuch*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut. 394 S. [in German].

Fleischer W., Barz I. (1995). *Wortbildung der deutschen Sprache*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. 382 S. [in German].

Herberg D. (1988). *Neologismen – lexikologisch und lexikographisch betrachtet. Sprachpflege. Zeitschrift für gutes Deutsch*. Leipzig: VEB Bibliographisches Institut. Jg. 37. H. 8. S. 109–112. [in German].

KLUGE. (1999). *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. Berlin: WdeG. 924 S. [in German].

Møller V. (2012). *Das große deutsch-ukrainische Wörterbuch*. Kyjiv: Tschumatzkyj Schljach Verlag. 792 S. [in German & Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 04.03.2021